

LUND UNIVERSITY

Facklig anslutning och makt - ett internationellt perspektiv

Kjellberg, Anders

Published in:

Arbetshistoria: Meddelanden från arbetarrörelsens arkiv och bibliotek

1998

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kjellberg, A. (1998). Facklig anslutning och makt - ett internationellt perspektiv. *Arbetshistoria: Meddelanden från arbetarrörelsens arkiv och bibliotek*, (85-86), 19-22.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Facklig anslutning och makt Ett internationellt perspektiv

av Anders Kjellberg

Sverige har världsrekord i facklig styrka, om man använder andelen fackanslutna som mått. Och situationen för de fackliga organisationerna i Sverige är idag relativt förmånlig efter de gångna kriserna, jämfört med i andra länder, samtidigt som stora omskiktningar äger rum och ett omfattande förnyelsearbete krävs. – Artikeln har utarbetats inom forskningsprojektet *Tjänstemännens fackliga organisering ur internationellt perspektiv*. Projektet finansieras av Riksbankens jubileumsfond.

Den svenska fackföreningsrörelsens styrka framstår som tämligen unik ur ett internationellt perspektiv, i varje fall om andelen fackligt anslutna arbetare och tjänstemän används som mått på facklig styrka. I inget av de ekonomiskt och befolkningsmässigt viktigaste västländerna – USA, Japan och Tyskland – tillhör mer än en tredjedel av löntagarna en fackförening. Det är bara en bråkdel av den svenska organisationsgraden på nästan 85 procent av såväl arbetarna som tjänstemännen. För USA brukar de ytterst låga medlemstalen inom den stora och växande privata servicesektorn framhållas som en bidragande orsak till att inte ens var sjätte amerikansk löntagare är fackmedlem. Men övergången till ett 'post-industriellt' samhälle utgör knappast hela förklaringen till varför den amerikanska organisationsgraden är så låg som den är. Visserligen varierar både takten och karaktären i denna förändringsprocess mellan olika länder, men de stora internationella skillnaderna i facklig anslutning kan endast i begränsad utsträckning förklaras på detta sätt. Om man utgår från industrins sysselsättningsandel intar Tyskland tätplassen bland industriländerna, och således jumboplatsen i 'post-industriellt' avseende, men det hindrar inte att landet utmärks av en även för europeiska förhållanden låg facklig organisationsgrad (mindre än 30 procent).

Facklig organisationsgrad för löntagare 1980-96 (per 31/12)

	1980	1985	(1) 1986	(2) 1986	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Sverige	78	81	82	/ 86	84	83	82	83	84	85	85	85	84
Finland	67	67	68		71	72	72	75	77	80	79	78	
Danmark	75	77	77		75	76	76	76	77	77	76	75	
Norge	55	56	55		54	56	57	56	56	56	56	56	
Belgien (1)	57	57	56		55	56	57	57	58	58	59	60	
Belgien (2)	53	51	49		48	49	50	52	53	52	53	53	
Österrike	56	51	50		48	47	46	44	43			41	
Australien	55	57	55	/ 50	48	/ 46	46	47	44	43	38	35	35
Italien	46	39	38		37	37	38	38	38	38	37		
UK	51	46	44		42	40	39	39	37	36		33	
Kanada	35	36	35		35	34	35	36	36	36	34	34	
Tyskland	36	35	34		34	33	33	/ 36	35	33*		29	
Nederländer.	35	29	27		25	25	25	26	24	26		26	
Schweiz	31	29	28		27	27	27	27	25	26		23	
Japan	31	29	28		27	26	25	25	24	24	24	24	23
Spanien	13	13	13		14	15	16	18	21	22	19 →		
USA	23	18	18		17	16	16	16	16	16	16	15	15
Frankrike	17	15	13		11	11	10	9	9			9	

* Östra Tyskland (fd DDR) 42 procent, västra Tyskland (fd förbundsrepubliken) 29 procent (World Labour Report 1997-98 s 236)

Anm. Exkl. pensionärer. För länder med fackliga a-kassor, dvs Sverige, Finland, Danmark och Belgien inkl. arbetslösa, för övriga sysselsatta löntagare.

Sverige: inkl. löntagare inom AMU och Ami i nämnaren, samt från 1992 även ungdomspraktik, från 1993 ALU samt från 1995 arbetsplatsintroduktion, kommunalavtal och datortek. Det första talet för 1986 är jämförbart med föregående år, det andra med efterföljande (AKU-undersökningarnas beräkningsmetod förändrades fr o m 1987). Även mellan 1992 och 1993 förändrades AKU varför alla värden fr o m 1986:2 justerats.

Belgien: Belgien (1) inkl. arbetslösa, Belgien (2) sysselsatta löntagare.

Australien: fr o m 1986:2 betalande medlemmar (exkl. pensionärer etc).

UK = United Kingdom, dvs Storbritannien + Nordirland.

Tyskland: från 1991 inkl. östra delen av Tyskland.

Källor: Kjellberg 1997a s 20f, för Belgien DUES-projektet.

I Sverige svarar den offentliga sektorn för ett betydande inslag i det 'post-industriella' samhället, vilket kontrasterar mot den amerikanska situationen. Det har utan tvivel främjat den mycket höga organisationsgraden i Sverige, men denna skulle knappast nått upp till närmare 85 procent om inte mer eller mindre *samtliga* löntagargrupper varit välorganiserade, dvs både de som hör till industrisamhället och det 'post-industriella' samhället, privat- och offentliganställda, arbetare och tjänstemän, män och kvinnor, hel- och deltidanställda osv. Utmärkande för länderna med låg organisationsgrad är just den starkt varierande anslutningen mellan olika regioner, sektorer, branscher, företag mm. I Frankrike och Italien är fackmedlemmar sällsynta i de talrika småföretagen, i Japan faller de stora skarorna av tillfälligt anställda utanför det fackliga rekryteringsområdet, i USA saknar bl a de handelsanställda nästan helt facklig representation, och i Tyskland är organisationsgraden bland privatanställda tjänstemän mycket låg även inom industrin. Omvänt är den fackliga anslutningen klart högre bland offentliganställda samt hos industriarbetare på stora arbetsplatser inom stagnerande branscher såsom kol, stål och varv. Följaktligen har de fackliga organisationerna i flera av dessa länder drabbats hårt av näringslivets fortgående omvandling, medan den svenska organisationsgraden knappast alls påverkats negativt av sådana förändringsprocesser.

Förändrad medlems-sammansättning – men fortsatt hög anslutning

Den fackliga organiseringen i Sverige har framgångsrikt spridits till samtliga expanderande löntagargrupper. Dessa skär i betydande utsträckning in i varandra: tjänstemän, löntagare inom privat och offentlig service samt kvinnor. Idag utgör kvinnorna en majoritet av fackmedlemmarna i Sverige eller totalt 52 procent (48 procent av LOs och SACOs medlemmar, 60 procent av TCOs; Kjellberg 1997a s 195). Både bland arbetare och tjänstemän har kvinnornas organisationsgrad passerat männens. För det andra är den fackliga anslutningen ungefär lika hög hos tjänstemän och arbetare. Ur ett längre historiskt perspektiv innebär kvinnornas och tjänstemännens fackliga framryckning en avsevärd förändring av det fackliga landskapet. Av Sveriges sex största fackförbund tillhör idag tre TCO (SIF, Lärarförbundet och SKTF; studerande och pensionärer exkluderade). Fyra av de sex förbunden befinner sig inom servicesektorn och är starkt kvinnodominerade, bland dem LOs största resp. tredje största förbund (Kommunal och Handels). De återstå-

ende två är traditionellt mansdominerade förbund inom industrin (Metall och SIF; av SIFs medlemmar är dock 40 procent kvinnor). Det är anmärkningsvärt att industriarbetarna, som för hundra år sedan utgjorde fackföreningsrörelsens kärna, idag finns representerade med bara ett enda fackförbund bland Sveriges sex största, vilket för övrigt gäller även bland de åtta största.

Denna utveckling har medfört att det fackliga organisationsmönstret idag är betydligt mer heterogent än under den 'svenska modellens' glansdagar på 1950- och 60-talen då paret LO – SAF dominerade arbetsmarknaden. LO-förbundens andel av samtliga fackmedlemmar (exkl. egenföretagare, studerande och pensionärer) sjönk 1950-80 från 78 till 61 procent och var vid årsskiftet 1996/97 nere i 56 procent. Samtidigt ökade de offentliganställdas andel av LO-medlemmarna från 20 procent 1950 till 39 procent 1980 och 42 procent 1996. Tillsammans innebär dessa förändringar att mindre än 1/3 av de fackanslutna löntagarna idag ryms inom LO-SAF-området. Industri- och byggnadsarbetarna utgör drygt 1/5 av fackmedlemmarna i Sverige och mindre än 40 procent av LOs medlemmar (1996). Om den fackliga organiseringen i Sverige i huvudsak varit koncentrerad till dessa traditionella medlemsgrupper samt till offentliganställda, vilket är fallet i många andra länder, hade den svenska organisationsgraden idag varit betydligt lägre än vad den är. En totalt svagare ställning för de fackliga organisationerna i samhället hade sannolikt också medfört en lägre anslutning även hos de traditionella medlemsgrupperna.

LOs betydelse för tjänstemännens organisering

Hur kan man då förklara att praktiskt taget samtliga löntagargrupper i Sverige har en så hög fackanslutning? En väsentlig del av svaret är att söka i de betingelser som medverkat till de svenska tjänstemännens internationellt sett exceptionellt höga organisationsgrad. I flera avseenden har förhållandet mellan arbetarnas och tjänstemännens fackföreningar därvid spelat en nyckelroll. För det första ställde sig LO positivt till att tjänstemännen slöt sig samman i egna fackförbund och centralorganisationer. Av betydelse var också att Metall lyckades sätta stopp för Handelsarbetareförbundets ambitioner att ta hand om industrikontoristerna. Industriförbundsprincipen medgav bara ett LO-förbund och en fackklubb per arbetsplats. Hellre än att låta Handels gå in på detta område, vilket skedde i Danmark och Norge där det finns gemensamma förbund för han-

delsanställda och kontorister, föredrog man att tjänstemännen organiserade sig själva (Kjellberg 1997b). Dessutom motsatte sig arbetsgivarna bestämt att förmännen gick med i arbetarnas fackföreningar. Fältet blev därför fritt för en självständig tjänstemannarörelse. I Tyskland, där fackföreningsrörelsen efter andra världskriget konsekvent reorganiserades efter industriförbundsprincipen, är industritjänstemännen hänvisade till IG Metall och andra DGB-förbund; i Sverige tillämpas industriförbundsprincipen endast 'halvvägs', dvs inom arbetarnas resp. tjänstemännens led. Avsaknaden av egna fackorganisationer (med vissa undantag) har medfört att många tyska tjänstemän känner sig fackligt hemlösa och avstår från medlemskap.

Genom att LO avstod från att organisera tjänstemannagrupperna har Sverige på det hela taget undgått medlemskonkurrens mellan olika fackliga centralorganisationer. Vidare skapades en partipolitiskt fristående tjänstemannarörelse som kunde attrahera tjänstemännen på ett helt annat sätt än de med socialdemokratin allierade arbetarfacken. I bl a Frankrike, Italien och Nederländerna har helt andra skiljelinjer legat till grund för fackföreningsrörelsens organisatoriska uppdelning. En ofruktbar konkurrens mellan olika politiska och religiösa riktningar har klart hämmat medlemsrekryteringen och medfört en spaltning i flera parallella organisationer som ofta vänder sig till samma medlemskrets.

Som följd av de svenska tjänstemännens framgångsrika särorganisering framstår organisationsmönstret även i Sverige numera som tämligen heterogent, men den skarpa åtskillnaden mellan arbetare- och tjänstemannafack innebär samtidigt att de fackliga organisationerna var och en fått en relativt homogen medlemssammansättning. Även den internationellt ovanligt könssegregerade arbetsmarknaden i Sverige har verkat homogeniserande i den meningen att de kvinnliga fackmedlemmarna i hög grad koncentreras till ett fåtal fackförbund. Däremot har varken LO eller TCO uppmuntrat kvinnlig *särorganisering* eftersom det inte passade ihop med industriförbundsprincipen eller ansträngningarna att slå samman närbesläktade yrkesförbund. Under mellankrigstiden förekom på tjänstemannasidan – särskilt på det statliga området – en omfattande kvinnlig särorganisering (för t ex telefonister och slöjdlärarinnor) som framför allt hade sin grund i kvinnornas koncentration till vissa yrken och befattningar (Östberg 1997 s 112-160). Med TCOs och SACOs framväxt försvann snart de flesta kvinnliga tjänstemannafacken genom den organisatoriska 'rationalisering' och centralisering som följde. *Dubbel* särorganisering i form av särskilda fackföreningar

Sigfrid Hansson på Social-Demokraternas redaktion, omkring 1914. Foto: Axel Malmström (fotot beskuret). - Sigfrid Hansson gjorde stora insatser för både LO och tjänstemannarörelsen, som redaktör för tidningen Fackföreningsrörelsen och som ordförande i Journalistföreningen vid tillkomsten av TCOs föregångare Daco.

för kvinnliga tjänstemän sågs inte med blida ögon. TCO och SACO representerade i sig en form av särorganisering grundad på medlemmarnas ställning som 'tjänsteman' resp. 'akademiker'.

Trion LO – TCO – SACO utan motsvarighet utanför Norden

Hos SACO-förbunden kan man tala om en speciell form av *dubbel* särorganisering genom den på yrke och utbildning baserade avgränsningen mot både arbetarnas och de breda tjänstemannagruppernas fackföreningar. Ur ett internationellt perspektiv framstår SACO och dess nordiska motsvarigheter som helt unika skapelser. Framväxten av särskilda akademikerorganisationer betingades i hög grad av arbetarrörelsens styrka i dessa länder och etablerandet av en välfärdsstat med inkomstutjämnande ambitioner.

För tjänstemanna- och akademikergrupperna framstod facklig organisering som nödvändig om de inte skulle missgynnas på arbetsmarknaden och i samhället. LO-förbundens framgångar medförde att arbetarnas fackföreningar i viktiga avseenden kom att tjäna som förebilder för tjänstemannafacken.

Detta gäller för det första den *breda* medlemsrekryteringen. Flera av de förbund som senare bildade TCO organiserades vertikalt, dvs efter samma

princip – industrifackprincipen – som utgör ledstjärna för LO. Enligt denna skulle alla tjänstemän inom en bransch eller näring tillhöra samma fack. SACO-förbunden tillämpade däremot yrkesprincipen (vilket även gäller många TCO-fack för offentliganställda samt en del LO-förbund), men på ett sätt som möjliggjorde en mycket bred medlemsrekrytering. Man vände sig till samtliga utövare av professionen ifråga: både offentlig- och privatanställda samt fria yrkesutövare och studerande. Därför blev det naturligt för SACO-förbunden att bevaka medlemmarnas såväl fackliga som professionella intressen, vilket säkerligen ökade attraktionskraften. Akademikerförbundens ursprung finns nästan helt och hållet inom den offentliga sektorn; ännu 1980 utgjordes drygt 3/4 av SACOs löntagarmedlemmar av offentliganställda. Det betyder att det existerar flera samband mellan de svenska akademikers organisering och den offentliga sektorns framträdande roll i den svenska modellen: dels upplevdes den inkomstutjämnande politiken som en försäkring av akademikers villkor i förhållande till andra grupper, dels baserades akademikerfackens tillväxt i hög grad på de offentliganställdas expansion.

För det andra har LO-förbunden fungerat som förebild för tjänstemannafacken även genom att de tagit efter den kombinerade centralisering och

decentralisering som sedan sekelskiftet 1900 kännetecknat arbetarnas fackföreningar och som varit utomordentligt betydelsefull för den höga organisationsgraden i Sverige. Det centralistiska draget förknippades länge med den svenska arbetsmarknadsmodellen (centralorganisationernas och förhandlingskartellernas framträdande roll inom avtalssystemet och i samhällspolitiskt avseende), men de fackliga organisationerna i Sverige äger också ett *decentralistiskt* drag, som saknar motsvarighet i de flesta kontinentaleuropeiska länder. I bl a Tyskland, Frankrike och Nederländerna företräds de anställda på arbetsplatserna av s k företagsråd till vilka även de oorganiserade har rösträtt och är valbara. I de senare länderna förekommer dessutom konkurrerande fackliga listor vid dessa val som följd av fackföreningsrörelsens splittring i olika politiska och religiösa riktningar. I Sverige började systemet med fack- och verkstadsklubbar byggas upp redan under 1890-talet. Förekomsten av en fackförening på den egna arbetsplatsen – och inte minst vad den förmår utträtta – är utomordentligt betydelsefullt för om den enskilde individen väljer att bli fackmedlem eller inte (Kjellberg 1997a).

Även i Storbritannien och USA är den fackliga organisationen utsträckt till arbetsplatsnivå, men där saknas det centralistiska drag som i de nordiska länderna givit fackföreningarna förhandlingsstyrka och tagit sig uttryck i huvudavtal och andra centrala kompromisser som säkrat föreningsrätten. Avsaknaden av sådana avtal har medfört att brittiska och amerikanska fackföreningar har en fragmentarisk utbredning och fortfarande får slåss företag för företag för de fackliga rättigheterna. I Sverige, liksom i övriga nordiska länder, har således själva kombinationen av centralisering och decentralisering på flera sätt främjat den fackliga anslutningen (Kjellberg 1983). Detta gäller även i Belgien och Österrike.

Kontrasterande nationella mönster av arbetslivs- relationer

Förekomsten av fackliga a-kassor är ett annat gemensamt drag hos de nordiska länderna (med undantag av Nor-

ge) samt Belgien. Som framgår av tabellen ovan kännetecknas samtliga dessa länder av en hög eller relativt hög facklig anslutning. Följaktligen kan organisationsgraden inte förklaras av en enda faktor (facklig a-kassa eller centralisering/decentralisering), utan av flera samverkande faktorer. Av den jämfört med övriga nordiska länder avsevärt lägre organisationsgraden i Norge framgår dock att frånvaron av fackliga a-kassor verkat klart tillbaka-hållande på medlemstillströmningen i vårt västra grannland (Kjellberg 1997a kapitel 2). Men också flera andra omständigheter verkar i denna riktning, bl a att arbetsgivarnas organisationsgrad och kollektivavtalens täckningsgrad är väsentligt lägre i Norge än i Sverige, samt det minst sagt kyliga förhållandet mellan norska LO och YS (Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund), som närmast motsvarar TCO men är betydligt svagare. Svenska LO och TCO har på det hela taget lyckats undvika konkurrens om medlemmar; samarbete i olika frågor har underlättats av den socialdemokratiska politiken att utforma regelverk och institutioner (t ex när det gäller pensioner) som främjat arbetarnas och tjänstemännens gemensamma identitet som löntagare (Olofsson 1995 s 267f).

Den i Sverige mycket höga andelen fackligt anslutna går således tillbaka på en rad egenskaper hos de fackliga organisationerna och partsrelationerna:

- * den på en och samma gång centralistiska och decentralistiska organisationsmodellen
- * en relativ styrkejämvykt mellan arbete och kapital på arbetsmarknaden och i samhället, vilken bl a tagit sig uttryck i principiellt viktiga kompromisser
- * tjänstemännens och akademikergruppernas organisering i egna fackförbund och centralorganisationer
- * frånvaron av en politiskt och religiöst splittrad fackföreningsrörelse
- * förekomsten av fackliga a-kassor
- * den stora offentliga sektorn.

Ytterligare punkter skulle kunna tillfogas, såsom den svenska inriktningen på 'självreglering' eller partsreglering snarare än på statsreglering. Ett visst avsteg skedde dock genom 1970-talets omfattande arbetslagstiftning, men t ex MBL och LAS är å andra sidan s k ramlagar som kan fyllas med avtal.

Anders Kjellberg är docent i sociologi vid Lunds universitet. Han har författat flera arbeten om svensk och utländsk fackföreningsrörelse. 1997 utkom han med boken *Fackliga organisationer och medlemmar i dagens Sverige*.

Genom frånvaron av bl a minimilöne-lagstiftning har man undgått risken att de fackliga organisationerna framstått som överflödiga i löntagarnas ögon. Den svenska partsmodellen kontrasterar här starkt mot den franska traditionen av statsreglering (Kjellberg 1997a).

Kvinnornas fackliga anslutning högre än männens

Som nämnts har kvinnornas organisationsgrad passerat männens i Sverige. Det har underlättats av den offentliga sektorns stora omfattning och tjänstemännens höga fackliga anslutning (kvinnorna utgör en majoritet av såväl de offentliganställda som tjänstemännen). Vidare har den ökade förvärvsfrekvensen bland kvinnor inneburit att kvinnorna inte längre är tillfälliga gäster på arbetsmarknaden. Internationellt sett är kvinnornas förvärvsfrekvens mycket hög i Sverige, men många arbetar deltid (hela 45 procent jämfört med endast 9 procent av männen 1996). Den fackliga anslutningen är numera relativt hög även hos de deltidsanställda, vilket delvis förklaras av att denna grupp från 1974 fick rätt att vara med i a-kassan. Helt nyligen har en inskränkning dock skett: 1/7 1997 förlorade de som arbetar mindre än 17 timmar per vecka rätten att gå med i en a-kassa. Andra orsaker till att kvinnorna sällat sig till de fackliga organisationerna är att de fortfarande vanligen har de mest rutinartade och otrygga jobben, med minst utvecklingsmöjligheter och lägst löner. Den solidariska lönepolitiken har dock minskat kvinnornas löneeffersläpning. Vidare kan man tala om en allmän facklig-politisk radikalisering hos kvinnorna: sedan början av 80-talet har kvinnor i högre grad än män röstat till vänster, särskilt bland de yngre väljarna. Det hänger samman med att inställningen till välfärdsstaten delvis är könsbunden: många kvinnor arbetar inom den offentliga sektorn och det är kvinnorna som mest nyttjar dess tjänster (Oskarson & Wängnerud 1996 s 55ff, 76ff). Mycket talar för att de fackliga organisationerna behöver förnyas i flera avseenden för att kunna leva upp till förväntningarna hos det växande antalet kvinnliga medlemmar, bl a genom ett ökat inslag av informella arbetsformer och en förändrad könsfördelning hos förtroendevalda och funktionärer (Kjellberg 1997a).

Facklig makt och styrka

Efter denna internationella jämförelse av den fackliga organisationsgraden vill jag erinra om att det inte går att sätta likhetstecken mellan facklig styrka, facklig makt och fackanslutning.

Facklig styrka kan definieras som de maktresurser som fackföreningarna förfogar över i form av medlemmar, ekonomiska tillgångar, mobiliseringsförmåga etc, medan facklig *makt* avser kapaciteten att förverkliga fackliga målsättningar såsom reallöneökningar, utvecklande arbeten osv. De fackliga organisationernas makt eller inflytande beror inte bara på den egna styrkan, utan också på arbetsgivarnas och andra aktörers förhållningssätt och styrka, liksom på samhällsutvecklingen i ekonomiskt, politiskt och ideologiskt avseende. Även förhållandet mellan olika fackliga organisationer och mellan olika nivåer inom en fackförening är av betydelse. Facklig splittring à la Frankrike eller Italien har naturligtvis en negativ inverkan, medan samarbete typ Metall-SIF-CF i sig utgör en styrka som förbättrar möjligheterna till framgång. Utan samverkan mellan LO-förbunden skulle den solidariska lönepolitiken inte varit möjlig.

Facklig organisationsgrad kan ses som ett mått på facklig styrka om än inte ett uttömmande sådant (Kjellberg 1983 kapitel 1). Sverige har i denna mening världsrekord i facklig styrka, men även i andra avseenden står det svenska facket starkt: den kombinerade centraliseringen och decentraliseringen, ett relativt gott förhållande mellan de fackliga centralorganisationerna, välfyllda konfliktfonder, avsevärda politiska inflytandemöjligheter mm. Även om den fackliga anslutningen efter svenska förhållanden fluktuerat ovanligt mycket sedan 1980-talets mitt har de fackliga organisationerna i Sverige klarat sig betydligt bättre än i många andra länder och befinner sig 1998 i en avsevärt bättre position än då LO bildades för 100 år sedan.

Anders Kjellberg

KÄLL- OCH LITTERATUR-FÖRTECKNING

- DUES-projektet: *The Development of Trade Unions in Western Europe 1945-95* (kommande)
- Kjellberg, Anders *Facklig organisering i tolv länder*. Lund 1983
- Kjellberg, Anders *Fackliga organisationer och medlemmar i dagens Sverige*. Lund 1997a
- Kjellberg, Anders 'Hur formades de svenska tjänstemännens organisationsmönster?' i Anders L Johansson (red) *Fackliga organisationsstrategier*. Solna 1997b
- Kjellberg, Anders 'Sweden: Restoring the Model?' i Ferner, Anthony & Hyman, Richard (eds) *Changing Industrial Relations in Europe*. - 2. ed. Oxford 1998. Första uppl med titel: *Industrial relations in the New Europe*. - 1992
- Olofsson, Gunnar *Klass, rörelse, socialdemokrati*. Lund 1995
- Oskarson, Maria & Wängnerud, Lena *Kvinnor som väljare och valda*. Lund 1996
- World Labour Report 1997-98*. ILO Geneva 1997
- Östberg, Kjell *Efter rösträtten. Kvinnors utrymme efter det demokratiska genombrottet*. Stockholm/Stehag 1997

LO 100 år

Ledare	1
<i>för 150 år sedan</i>	
Kommunistiska manifestet	2
LOs elva ordförande	
<i>Karl-Olof Andersson</i>	3
Arbetarrörelsen, klassen och socialdemokratin	
<i>Rune Nordin</i>	11
Komplicerat syskonskap	
LO och SAP på 1970- och 1980-talen	
<i>Gudmund Larsson</i>	15
Facklig anslutning och makt	
Ett internationellt perspektiv	
<i>Anders Kjellberg</i>	19
Fackföreningsrörelsen som en internationell kraft för en demokratisk utveckling	
<i>Birger Viklund</i>	23
Triumviratet	
LOs utredningsavdelning kommer till	
<i>Lars Ekdahl</i>	28
Landsorganisationens arkiv	
Källa för forskningen	
<i>Anneli Alriksson</i>	33
Lästips	
Böcker om LO	
<i>Barbro Eriksson</i>	35
"Magfrågan" och "kulturfrågan" inom svensk arbetarrörelse	
<i>Lars Furuland</i>	37
Fackföreningsrörelsen och den ekonomiska politiken	
<i>Villy Bergström</i>	45

Med kluven tunga	
<i>LO och genusordningen</i>	
<i>Yvonne Hirdman</i>	49
LOs kvinnoråd	
En paradoxal historia om framsteg och motgång	
<i>Ylva Waldemarson</i>	54
Sega organisationsförändringar	
LO och industriförbundsfrågan 1900–1990	
<i>Klas Åmark</i>	59
LO och framväxten av den svenska modellen	
<i>Bo Stråth</i>	66
Ledare och experter i svensk och italiensk fackföreningsrörelsen	
<i>Inga Hellberg och Tatiana Pipan</i>	70
LOs väg mot Europa	
<i>Fackligt engagemang i Västeuropa och integrationspolitik 1945–1991</i>	
<i>Klaus Misgeld</i>	74
Svensk fackföreningsrörelse efter andra världskriget	
Ett forskningsprogram	
<i>Lars Magnusson och Anders L Johansson</i>	79

Recension

Lars Olsson: På tröskeln till folkhemmet	
<i>av Marion Leffler</i>	82

Nya böcker

<i>Mats Myrstener</i>	83
-----------------------------	----

Sista sidan

Nu har ARAB sneddat över gatan igen!	
– Karin Englund – chef ARAB – Fackliga fanor	

Arbetsrörelsehistoria utkommer med 4 häften om året. Tidskriften innehåller artiklar om arbetarrörelsens och arbetslivets historia, rapporterar om pågående forskning, presenterar källmaterial och nyutkommen litteratur. Arbetsrörelsehistoria som ges ut av Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv vänder sig till både den historieintresserade allmänheten och den akademiska forskningen.

Manuskript skickas till redaktionen, helst på diskett. Bifoga alltid en papperskopia. Manuskripten bör skrivas ut med dubbelt radavstånd och bred vänstermarginal. När referenser och nothänvisningar ingår, bör de läggas efter löpande text. Redaktionen åtar sig en språklig redigering av antaget material, sätter rubriker och mellanrubriker, skriver ingresser och bildtexter. Men förslag för dessa är välkomna.

Införda bidrag honoreras inte, utan författarna erhåller ett antal häften och särtryck. Copyright ligger hos författarna, men tidskriftens innehåll får ej kopieras utan redaktionens medgivande.

Arbetar historia

Meddelande från Arbetarrörelsens Arkiv
och Bibliotek Nr 85-86 • Årg 22 • 1-2/1998

gratuleras på 100-årsdagen
med en trumpetfanfar
av Gunnar Andersson,
LOs andre ordförande 1936

Foto: Victor Malmström